

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭ ਦੁਨੀਆ ਛਾਰ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਹ ਸ਼ਬਦ (Hymn), ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦਾ, ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ੧੧੩੭ ਅੰਕ ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ।

ਖੂਬ ਖੂਬ ਖੂਬ ਖੂਬ ਖੂਬ ਤੇਰੇ ਨਾਮੁ ॥

ਝੂਠ ਝੂਠ ਝੂਠ ਝੂਠ ਦੁਨੀ ਗੁਮਾਨੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਅਰਥ : ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਖੂਬ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ। ਖੂਬ ਦਾ ਭਾਵ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜ ਵਾਰ ਖੂਬ ਕਹਿ ਕੇ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਖੂਬ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਖੂਬ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ/ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਵਾਹੁ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਹੀ ਵਡਾ ਹੈ ਪਰ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ... ਦਾ ਰੱਟਾ ਲਗਾ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ/ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਉਸ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ, 'ਮੈਂ ਮਨੁਖ ਇਕ ਕੀੜੇ ਵਰਗਾ ਤੁੱਛ ਜੀਵ ਹਾਂ ਪਰ ਤੇਰੀ ਇਤਨੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ' - 'ਹਉ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀ ਕਿਰਮ ਜੰਤੁ ਵਡੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ॥', ਅੰਕ ੭੯੨. ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਜਪ - 'ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪੁ ਮੰਨ ਰੇ॥' ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ... ਕਰ ਕੇ ਸਲਾਹੀ ਚਲੀਏ, ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ - 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਲਾਹੀਐ ਤਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥', ਅੰਕ ੧੨੭੬. ਹੋਰ ਵੀ ਫੁਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ... ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ, ਉਸਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ - 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਕੋਇ॥', ਅੰਕ ੫੧੪. 'ਵਾਹੁ' ਅਤੇ 'ਖੂਬ' ਦੋਨੋਂ ਲਫਜ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਅਸੀਮ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਕਰ ਕੇ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਜਾਏ, ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਮਨੁਖੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਲਕ ਅਤਿ ਵਡਾ, ਉਚਾ ਭਗਵਾਨ ਹੈ - 'ਤੇਰੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਾਵਾ ਤੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨਾ॥ ਤੁਮਰੀ ਮਹਿਮਾ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੂੰ ਠਾਕੁਰ ਉਚ ਭਗਵਾਨਾ॥', ਅੰਕ ੭੩੫. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਆ 'ਵਾਹਗੁਰੂ' ਗੁਰ ਮੰਤਰ ਇਸੇ ਉਪਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਦੀ ਉਪਮਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਲਫਜ਼ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਸੁੰਦਰ ਮਨਮੋਹਕ ਨੈਣ ਹਨ, ਸੁੰਦਰ ਰਸੀਲੇ ਦੰਦ ਹਨ। ਸੋਹਣਾ ਤੇਰਾ ਨੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਤੇਰੇ ਕੇਸ ਹਨ। ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪੰਘਰੇ ਹੋਏ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਢਾਲ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਗਲ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦੀ ਢਾਲੀ ਹੋਈ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਾਲੀ ਮਾਲਾ ਹੈ। ਹੇ ਸਖੀਓ ! ਹੇ, ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਓ ! ਮੇਰੀ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣ ਲਉ ! ਇਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਮ ਦੇ ਦੁਆਰ ਤੇ ਨਾ ਖੜੀਆਂ ਹੋਣਾ ਪਵੇ - 'ਤੇਰੇ ਬੰਕੇ ਲੋਇਣ ਦੰਤ ਰੀਸਾਲਾ॥ ਸੋਹਣੇ ਨਕ ਜਿਨ ਲੰਮੜੇ

ਵਾਲਾ॥ ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਸੁਇਨੇ ਕੀ ਢਾਲਾ॥ ਸੇਵੰਨ ਢਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮਾਲਾ ਜਪਹੁ ਤੁਸੀ ਸਹੇਲੀਹੋ॥ ਜਮ ਦੁਆਰਿ ਨ ਹੋਹੁ ਖੜੀਆ ਸਿਖ ਸੁਣਹੁ ਮਹੇਲੀਹੋ॥', ਅੰਕ ੫੬੭. ਅਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੇਰੀ ਤੋਰ ਬਹੁਤ ਸੁਹਾਵਣੀ, ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਬੋਲੀ ਸ਼ਹਿਦ ਵਰਗੀ ਮਿਠੀ ਹੈ। ਕੋਇਲ ਦੇ ਕੂਕਣ ਵਰਗੀ ਤੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ, ਹੀਰੇ ਵਰਗੀ ਅਨਮੋਲ ਤੇਰੀ ਚੜਦੀ ਜੁਆਨੀ ਹੈ.. ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਵਾਂਝ ਤੇਰੇ ਕਦਮ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ - 'ਤੇਰੀ ਚਾਲ ਸੁਹਾਵੀ ਮਧੁਰਾੜੀ ਬਾਣੀ॥ ਕੁਹਕਨਿ ਕੋਕਿਲਾ ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ॥.. ਸਾਰੰਗ ਜਿਉ ਪਗੁ ਧਰੈ ਠਿਮਿ ਠਿਮਿ ਆਪਿ ਆਪੁ ਸੰਧੂਰਏ॥' ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਨੂੰ 'ਖੂਬ' ਕਹਿ ਕੇ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਹੈ, ਬੋਲ ਬਹੁਤ ਮਿਠੇ ਹਨ - 'ਖੂਬੁ ਤੇਰੀ ਪਗਰੀ ਮੀਠੇ ਤੇਰੇ ਬੋਲ॥', ਅੰਕ ੭੨੭. ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਿਰਗੁਣ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਗੁਣ ਵੀ, ਜਿਵੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ - 'ਨਿਰਗੁਣੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਣੁ ਭੀ ਓਹੀ॥', ਅੰਕ ੨੮੭. ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪੂਜਾ ਦਾ ਢੰਗ ਸਰਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰਗੁਣ ਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੂਜਾ ਦਾ ਢੰਗ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਿਨਾ ਪੂਜਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ- 'ਪੂਜਾ ਕੀਚੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪੂਜ ਨ ਹੋਇ॥', ਅੰਕ ੪੮੯.

ਅਰਥ : ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਗੁਮਾਨ, ਮਾਣ ਹੰਕਾਰ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਧਨ, ਸੰਪਦਾ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ, ਪਦਵੀਆਂ, ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਚਾਰ ਵਾਰ 'ਝੂਠੁ' ਲਫ਼ਜ਼ ਵਰਤ ਕੇ 'ਦੁਨੀ ਗੁਮਾਨ' ਦੇ ਵਿਅਰਥ ਹੋਣ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਵਾਰ 'ਖੂਬੁ' ਲਫ਼ਜ਼ ਨੂੰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਾਰ 'ਝੂਠੁ' ਲਫ਼ਜ਼ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ 'ਖੂਬੁ' ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਜਾ ਉਚਾ ਰਖਿਆ ਹੈ।੧।ਰਹਾਉ।

ਅਭਿਮਾਨ, ਭਾਵੇਂ, ਰਾਜ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਜੁਆਨੀ ਦਾ, ਚੰਗੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ, ਧਨ ਦਾ ਜਾਂ ਭੂਮੀ ਜਾਇਦਾਦ ਆਦਿ ਦਾ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਅਰਥ ਹਨ, ਮੂਰਖਤਾ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਹਨ, ਆਵਾਗਮਨ ਦੇ ਗੇੜ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ - 'ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੁ॥ ਸੇ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨੁ॥ ਜੋ ਜਾਨੈ ਮੈ ਜੋਬਨਵੰਤੁ॥ ਸੇ ਹੋਵਤ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਜੰਤੁ॥ ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਮਵੰਤੁ ਕਹਾਵੈ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਬਹੁ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਵੈ॥ ਧਨ ਭੂਮਿ ਕਾ ਜੋ ਕਰੈ ਗੁਮਾਨੁ॥ ਸੇ ਮੂਰਖੁ ਅੰਧਾ ਅਗਿਆਨੁ॥', ਅੰਕ ੨੭੮. ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ ਹੋਣ ਦਾ, ਉਚੀ ਕੁਲ ਦਾ, ਸਿਆਣਪ ਦਾ, ਵਿਦਵੱਤਾ ਦਾ, ਧਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਸਭ ਵਿਅਰਥ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਮਨੁਖ ਮੁਰਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ - 'ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਢਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤੁ॥ ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤੁ॥', ਅੰਕ ੨੪੩.

ਨਗਜ ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ ਦੀਦਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭ ਦੁਨੀਆ ਛਾਰੁ ॥੧॥

ਅਰਥ : ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ, ਤੇਰੇ ਭਗਤ, ਤੇਰੇ ਜਨ, ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਰਤਨ ਹਨ, ਸਰਵ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਦੀਦਾਰਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਭਵਸਾਗਰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲੁੜੀਦੇ

ਹਨ, mandatory ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ - 'ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹੋਆ ਹਰਿ ਭਗਤੁ ਹਰਿ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮੁਹਿ ਡਿਠੈ ਜਗਤੁ ਤਰਿਆ ਸਭੁ ਲੋੜੀਐ॥', ਅੰਕ ੫੫੦. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਨੁਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਜਪ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਅਸਲ ਪੂਰਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ - 'ਸੰਤ ਕਾ ਦਰਸੁ ਪੂਰਨ ਇਸਨਾਨੁ॥ ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਪੀਐ ਨਾਮੁ॥', ਅੰਕ ੧੮੯. ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਬੇਅੰਤ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਇਹ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਅਤੇ ਮੋਹ ਆਦਿ ਦਾ ਵਡਾ ਦੁਖ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - 'ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਅਪਾਰੁ ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਵਸੈ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੋਹੁ ਦੁਖੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਨਸੈ॥', ਅੰਕ ੭੬੧.

ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇੰਝ ਗਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁਖ ਪਵਿਤਰ ਪਵਿਤਰ ਪਵਿਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੇ ਵਲ ਜਾਣਾ ਨਾ ਛੱਡੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲੀਏ - 'ਕਬੀਰ ਸੰਤ ਕੀ ਗੈਲ ਨ ਛੋਡੀਐ ਮਾਰਗਿ ਲਾਗਾ ਜਾਉ॥ ਪੇਖਤ ਹੀ ਪੁੰਨੀਤ ਹੋਇ ਭੇਟਤ ਜਪੀਐ ਨਾਉ॥', ਅੰਕ ੧੩੭੧.

ਅਰਥ : ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਸਭ ਜਗਤ, ਸੁਆਹ ਵਾਂਝ ਹੈ।੧।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਧਨ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਸੁਆਹ ਹੈ - 'ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰੁ ਧਨੁ ਨਾਹੀ ਹੋਰੁ ਬਿਖਿਆ ਸਭੁ ਛਾਰਾ॥', ਅੰਕ ੧੪੧.

ਅਚਰਜੁ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੇਰੇ ਕਦਮ ਸਲਾਹ ॥

ਗਨੀਵ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥੨॥

ਅਰਥ : ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ, ਰਚਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੈਰਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਤੂੰ ਚਰਨ ਧਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਥਾਂ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇਰੇ ਕਦਮ ਹੀ ਸਿਫਤਾਂ-ਭਰਪੂਰ ਹਨ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੀਲਾ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਕਿਹਾ ਹੈ - 'ਅਚਰਜ ਨੋ ਅਚਰਜ ਹੈ ਹੈਰਾਣ ਕਰਾਏ॥', ਵਾਰ ੯:੧੩.

ਅਰਥ : ਹੇ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਤੇਰੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਵਡਾ ਹੈ।੨। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਜਪੁ' ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ - 'ਅੰਤੁ ਨ ਸਿਫਤੀ ਕਹਣਿ ਨ ਅੰਤੁ॥' ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਇਤਨਾ ਵਡਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ, ਜੀਵ ਵਿਚਾਰਾ ਕੀ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ! - 'ਆਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ॥ ਸਿਫਤੀ ਭਰੇ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ॥', ਅੰਕ ੯.

ਨੀਧਰਿਆ ਧਰ ਪਨਹ ਖੁਦਾਇ ॥

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਧਿਆਇ ॥੩॥

ਅਰਥ : ਹੇ ਖੁਦਾ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਪਨਾਹ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ : ਤੂੰ ਗਰੀਬਾਂ, ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮਨੁਖ ! ਤੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ, ਧਿਆਇਆ ਕਰ, ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ।੩।

ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਅਰਜੋਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਖੁਦਾ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਪਨਾਹ, ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੂੰ ਸਦਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਬੰਦਗੀ, ਨਾਮ, ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਖੈਰ, ਭਿਖਿਆ ਪਾ ਦੇ - 'ਤੇਰੀ ਪਨਾਹ ਖੁਦਾਇ ਤੂ ਬਖਸੰਦਗੀ॥ ਸੇਖ ਫਰੀਦੈ ਖੈਰੁ ਦੀਜੈ ਬੰਦਗੀ॥', ਅੰਕ ੪੮੮. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਮਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਬਲੀ ਕੀਤੀ ਭਗਤੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦਾਸ, ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਿਖਿਆ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਖਸ਼ੰਦ ਵੀ ਹੈ - 'ਅਹਿਨਿਸਿ ਜੀਆ ਦੇਖਿ ਸਮੁਲੈ ਸੁਖੁ ਦੁਖੁ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ॥ ਕਰਮਹੀਣੁ ਸਚੁ ਭੀਖਿਆ ਮਾਂਗੈ ਨਾਨਕ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ॥', ਅੰਕ ੧੩੩੦. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੰਦ ਕਰਮੀ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਖਸਮ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਗੁਣਹੀਨ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਗੁਣਹੀਨ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲੈ - 'ਮੈ ਕਰਮਹੀਣੁ ਕਬ ਹੀ ਗਲਿ ਲਾਵੈ॥..ਤੂ ਖਿਰੁ ਗੁਣਵੰਤਾ ਹਉ ਅਉਗੁਣਿਆਰਾ॥ ਮੈ ਨਿਰਗੁਣ ਬਖਸਿ ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ॥', ਅੰਕ ੫੬੧.

ਨਾਨਕ ਕਉ ਖੁਦਿ ਖਸਮ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥

ਅਲਹੁ ਨ ਵਿਸਰੈ ਦਿਲ ਜੀਅ ਪਰਾਨ ॥੪॥੧੦॥

ਅਰਥ : ਪੰਜਵੇਂ ਨਾਨਕ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਉਤੇ ਮਾਲਕ ਅਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਅਰਥ : ਉਸ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਉਹ ਅਲ੍ਹਾ ਦਿਲ ਤੋਂ, ਮਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦਾ, ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।੪।੧੦।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਕਰਤਾਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੈਠਦਿਆਂ, ਉਠਦਿਆਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੇ, ਸਦਾ ਉਸ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ - 'ਤਿਨ ਬਹਿਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਕਦੇ ਨ ਵਿਸਰੈ ਜਿ ਆਪਿ ਬਖਸੇ ਕਰਤਾਰਿ॥', ਅੰਕ ੧੪੨੨. ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਚਨ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਹ ਰਤਾ ਜਿਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦਾ, ਸਦਾ ਹੀ ਸਿਮਰਦਾ ਹੈ - 'ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਚਸਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਸੋਇ॥', ਅੰਕ ੪੯.

'ਚਸਾ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਇਉਂ ਦਸੀ ਹੈ : ੧੫ ਨਿਮੇਖ ਦਾ ਵਿਸਾ, ੧੫ ਵਿਸੇ ਦਾ ਚਸਾ, ੩ ਚਸੇ ਦਾ ਪਲ, ੬੦ ਪਲ ਦੀ ਘੜੀ, ੮ ਘੜੀ ਦਾ ਪਹਿਰ, ੮ ਪਹਿਰ ਜਾਂ ੬੦ ਘੜੀ ਦਾ ਦਿਨ-ਰਾਤ।